

s212(y)

Director of certain persons and
AM/7/13 cattle.

K32/13

Masiangwako, J.S.R.

5

1/8

1.

Lebōkōla Makorwane

Mantswere thaga e se gopa, Mangao o tsaletse mokgalong. Mphōforeng ke matlakala ke marotolodi a pula, ke maronthotho. Ke mabala a kgaka. Makorwane o tsaletse ntsweng, Makolwane tlogang le gameng. E letse digōbō le gameng senyetsana.

Banyana ba ga Setshele tlogang le emeng, ka phatana le bone bohobitswana boramagana, bo konne di tlhogo. Mamperetla kgomo e khunwana. Kgomo nka peretla ka mokwena, ka o bona tsa ga Setshele ge di lemile, ga di ea lema tsa thubanketla.

Ka tatamala le tsela ea mokwena, ka fitlhela mogabala o budule. Ka tsa ea sebedi ka tlogela sene, nte nka banna ba mpona, ba ntitaea ka tadi ea moretswa segakatsa mele, segakatsa modisa a disetse. Ba re, ke robile leokatsane thamaga. Nkonopeng ka lerumo ka molamu le ka mpolaea.

2.

Makorwane o lla ka tlase kwa lenganeng la sedutlane.

Sedutlisa ba banyana ba ga Setshele. Banyana ba ga Setshele phuthegelang kwa no le bone, Makorwane, mantswere thaga e segopa, mangao o phuka ditsweu o tsaletse mokgalong. Khukhwane e maronthotho ea mabala la kgaka.

Makorwane kgomo e khunwana namane ea kgomo tsa ga Setshele, thamagana. Namane e ea mogatelwa, e ea re e ganga tshetlha e bolle thamagana. Ga e ea lema la thubanketla. Namane e khunwana e morokotso monate ea go angwa ke masarwa a fatshe la ga Setshele.

Tatamala, -tlhamaletse

tadi - mpa kgotsa thupa.

Kagiso Montsho Sedutlane.

3.

Lebōkō la Pompi

Ba re ke nang ea ntseng a re, kgomo, kgomo, a ga itse ge e kile ea kgomola sefala sa ga mma eo. A ga itse ge e le maokana matlhoga pele. Masilankakela mametsi o tswa matlhaleng. Tshipi e se nang le pele le morago koloi. Ke nkutona, ke foufetse ba na le matlho o ntswareng. Ke ea timela ke ea nyelela.

s212

Ba re, pompi o tswa moretela o tswa go kgobola diatla. Pompi o tlhaga a kgobola manyesimane diatla. Maburu ona o oa kakola fela, marakala tsibogong. Matshela ka tsibogo la Odi. Ba re pompi o tlhaga a rapaletse noka ea moretele, o tlhaga a kgobola batho diatla. Pompi o tlhaga a kgobola Matebele a ga Moselekatse diatla. A ga Tshaka ona oa kakola fela.

4. Ba re pompi ke eo, Maburu tshabang o tlhaga a gaketse a ntse a re ke gata mang, ke kgobola mang diatla. Ke tsena ke sa bone motho ke bona marapo a batho fela. Batho ba ile kae, ba feditswe ke Maburu le Matebele a ga Moselekatse le Tshaka. Mametsi o tswa metlhaleng masilankakela tshipi e sena lepele le morago koloi. Ba re pompi o ntse a re kgomo mfefa e fefile ditshaba, e di phatlallitse. Kgomo Modimo oa batho, Kgomo re phela ka eona. Banna tswelang ntle re lweleng dikgomo Matebele a ile ka dikgomo. Dikgomo di tla re tswa mo diatleng re di lebeletse ke le Pompi.

Elisar Molemane

5. Lebôkô la Lenong.

Ba re ke 'na ntshontsho seola matlakala a ga kgomo tsa ga Setshele morena. Ke 'na nonyane e kwa moreteleletsi, mo merung e mentsho ea dithaba. Ke ntse ke re kgomo swa, ke buge mala ke letse le tlala. Ke makgabe a dipapetla mosepedi o ja ditala. E tla re ge di-tswana le dintsho di tletse maraka nne ke bolaoa ke tlala. Go nthusang, ke le lenong seola matlakala a ga kgomo tsa ga Setshele morena.

6. E rile ke feta motse mosadi a potologa legora, a mpona a be a kua mokgosi a re, "Banna oé tswelang ntle le bone, Lenong ke leo le tsubaletse ka jaaka kolo" Ka feta ke utlwele botlhoko ke hutsa fetse thata. Ke utlwetse bothloko mo pelong. Ga lehe le feta le sa utlwela sepe sa se budu. Banna ba bitsanya ka melodi. Ba llala le godimo. Motho a ntse a re ke lele, le wela ntlha bokone. Ntlha mangwato. Le eo go ja tsa ga morena Setshele tse di khunwana, tse di phatswana.

s212

Selo sa lenong e rile ke le godimo-dimo kwa marung ke leba kwa tlase, ka bona dikgomo di ntse metotwana, totwana. Ke theoga godimo, ka tla jaaka sefefe ge ke ea kwa tlase, ke rophile jaaka ea be ea re ge ke kotama lerole la kua la godimo. Ka thanya fa thoko ga kgomo, ka tlola tlola. Ka leba, ka be ka leba, ka re a kgomo ea go jega. More moje wa ke manong, more mojewa ke dikgosi. Ka leba kwa le kwa, ka natha leitlho ka isa lekgokgotsô ka duma, duma, ka leba kwa le kwa. Ka bona

7. lerole la banna le tla le beta mokôduwe. Monna a gaketse thata, a re, bolaeang nonyane eo, banna eo, e rile e tla ja kgomo ea kgosing ea be e reng. Kgomo tsa kgosing tsa ga Setshele morena di tswanetse gore di jewe ke rona batlhanka ba gagwe. Ke rona diola matlakala, a dikgomo tsa ga Setshele morena.

Lenong ka tsuballa ka gola ka ea godimo. Ka re, ke nna sentshontsho seola matlakala a kgomo tsa ga Setshele morena. Ke tsaletsweng ke tsaletswe go ola matlakala, go tlhatswa lefatshe ditshila. Monna wena o mang, o batlang go ikola matlakala, batlhanka ntse re le teng. Kgomo, kgomo swa manong re bone di'jo. Re tla di bona kae ge kgomo o gana go swa.

J.S.R. Masiangwako.

8. Lebôkô la Tswene.

Ba re Tswene ke naiwa meleng makapong le naiwe. Batho le ntshabang, ke le motho ke tswana le lona. Ke palame seruthubyane ka kuwa, ke kuile banyana ba mmapele, ke kuile Dorika le Dikeledi. E rile ke fologa borupeng ke fologa Seruthubyane. Ka fitlhela nonyane diphuthegile, ka betsa ea kgosi ea tlhoka mosupi.

Tsantsha kôrwe mo tlhoka letlôpô. Nonyane ea tlola ea re, "Tswene kotama bana ba tshegô" Ka theogela tlase motseng wa ga morena Tau, ka utlwa bana ba lla thata, ba re, "Phologolo e maswe ke eo e tla, e tletse mabowa, le molomo wa eona o motelle" Ka re, "Ke nna tswene sehutsana morwa mokata a dithata. Morena tau e ne e le morena maloba, kajeno ke nna morena tswene

9. sehutsana morwa mokata a dithaba. Dithaba tsa seruthubyane le

borupeng. Heelang, heelang ba re tswene ke naiwa mmeleng makopong ke naiwe. Batho le ntshabang ke le motho ke tswana le lona. A molato ke ge ke le morwa mokata a dithaba. Ke fitlhetse morokolo, mokokoeane o budule more wa go jewa ke nagosi. Dikgabo le tswene bo mogolwa tsona. Mma ntlaboletse ke makgabe a dipapetla. Mosepidi o ja ditala.

J.S.R. Masiangwako

10.

Lebōkō la Nku

Nku e kwa sakeng la etsho mogolo ga eke e lala seretse phatswane. E salala ka kwa ntle ga ditlagana tsa bo powe le mothibedi, oa mokgatla.

Ba re mangao ole mokgalong e rile a tsoga a kuwa mokgosi a re, mpoforeng tlhogo ke matlakala ke morotolodi ke mabala kgaka ke mabala a sebala bolokwane. Ba re ke mananyane ke matlhagatlhaga, ke siane le tlhaga ke e sie. Ke gane ge e nketella pele. Heela, heela motho o ntsweng, ntlele mpa ea mohudiri ea morothata. Saka la borre, saka la banna ga le ke le tshamekela dibata le bokgano.

Ba re ramokonopi wa bokgosi dintsi o tlotse a konopana le poulwe. Ea re matshegare poulwe a lapa, ga sala go konopa

11. ramokonopi wa bokgosi dintsi nku tsa e ntsho di ka kwa kgosing nka di bitsa ka melodi di ka tla. Nku e kwa sakeng la etsho mogolo ga eke e lala seretse phatswane, e se lala ka kwa ntle, ka kwa ntle koo dimo ga di tlagana tsa bo powe le mothibedi.

J.S.R. Masiangwako

12.

Lebōkō la Ralotia

Le dingwanyana la ga ramodipana kgomela digomele ramadingwana. Di go sille kgomo tsa bokgatla ba ga pilane, maswa e sele go setse e mangwe morwa se diana sa noko.

Ke tsodisa le ngwana wa mosadi ngwana mpana ea bogengwage ngwana eo tshotseng marumo ka noka. Megobyana ke tletse ke ea phalla. Ba nkgelli ba utla ka dithoko, ba nkgelli bo mamolatelolo. Ngwana wa bo matsiepe se tlhotso, ngwana o disa tse di khunwana tse di tsweu di diswa ke nkala le motlhatlhedi. Ea re di

gangwa tshetlha e bolle, e go tlola ka tsibogo la kwena le mokong o thata. Le tshidisang namane tsa meratelwa tsa go fusediwa selemo.

Marela

13. Lebókò la Manana (kgomo)

Mantswere thaga e segopa, thaga e feditse mabele masimong. Ba sale re pateletsa maeba, ka ge a m le diphuku di kgolo. Phudukudu khunwana Photi kotswana, dilo tsa go be di na saka le ngwe. Di gamelwa morena mafyi.

Kgomo nka peretla ka ea motshodi, ka ea go bona tsa ga kgafela ge di lemile. Ga di ea lema tsa thubanketsana. Tlape le kwa madikwe borejanyana. E rile ke le tanne ka bona madikwe a ntse bo phadiphadi go tlola le gadima, kota e menogela le metsi. E rile ke gadima ka bona di wela dikhunwana di thamagana. Ka di tllhaba ka matlho ka re ga go eo tsa bo mapudutswana namane tse di thamagana tse di khunwana. E rile ke fologa ka re

14. mpofoeng ke matlakala ke marotodi ke maronthotho ke mabala a kgaka sebala bolokwane. Sa go ka be se itse go tlla marumo le meretlwa ea basimane ba sedutlane, le matsiri.

Ka nna moraka ka nna tseleng ke ea ne ke utlwa nkgamele fo. Ke go gameleng di podi di seo, go setse di nku dilo tsa barena. Nku tsa e tsho di ka kwa kgosing. Nka di bitsa ka melodi di ka tla.

Naledi tse di mogodimo ke mang. Go ka twe di bale, nka di bolela, ngwe kgalakane, ngwe selemela, ngwe naleli tsa bo kgoga masigo. Nkgonne nthome ke ea nokeng ke eo go bona kwa matshobolokwaneng. Phudukudu khunwana, phati kotswana dilo tsa go be di na saka le ngwe.

J.S.R. Masiangwako

15. Lebókò la Khutsana

Ba re ke le siela ke ja bobè, le siela le fetsa pitsa tsa magwera. Ba re selo se se mabela nkgong, o tllhabile mpya e ntsho le khunou. Nku tsa tlhoka motlhaqledi tsa bolla le di konyana.

Ke tsere metsi ka tlogela tsie, tsie ke e jesiwa ke go tloka dinama. Nna ke noela mokgotontswaneng, ke n noela mokgotontswaneng, ke noela mo tlhakong ea mokalaka. Dilo di mo metsing di ea ratana, kubu e kile ea dumedisa kwena ea re, dumela monna radikwanana.

Ba re ke na motho wa ga bo matlapa madiba. Motho wa ke bokgotho le kgotswane, ea ntse a re, padi, padi, go padileng. Kubu, kubu ntsha marota re bone ea sa go a neng. Ke ntse ke re, oka tsa metse di mo metsing di some di tswa ka oka se le sengwe. Ke nna se ea nokeng, ka tlola le kgomo ka tlogela motho. Ke nna se ea nokeng, ka ea ka gata la motho. Ka ntsha menwana ea nna dipugo tsa basadi meriri ea nna dikgare tsa basadi.

J.S.R. Masiangwako.

17.

Lebōkō la Nkoro

More o kile oa rupela Matebele, o rupetse Setshele le Matlapeng. O senke more o thata o tsene. Ke tsene ka mo o be ka oba kala. Tloga re e mo ja ngwana ga rakgadi.

O se bone banna go tshega, tshega, ea re ba tswela ntle. Ba tlomane ka ditlhogo, ba fetoge di fatlhego, ba betse selo ka ntlha ea moretlwa. Ba re bosimane bo sala kwa mo phatong, bo sala bo gatakwa ke ditsomane, ke ditsomane ke di tswa borolong.

Banna ba ga Matlapeng tlogang re basimane ba bolotse ba setse ba le kwa mophatong. Ba tla rupiswa ke mang, ge lona banna le se tse gae. Mong gae sala mollo o setime, re sa ntse re eo ga ka kola basimane ditedu.

Ramoetle.

18.

Lebōkō la Mosidi (a kgōrō)

Ke mosidi o tswana wa kgaodi
 Mantswere thaga e segopa e feditse
 Mabele masimeng. Nkgakole molekane
 Senyatse mafoko a bana. Ke seraka-raka,
 Ba gotweng tlapa le kwa
 Borwa manyedinyedi. Bagologolo
 Ba ne ba sa le itse. Ba le bone
 Ka metse go falla.

Mapike Mosidi

19. Lebôkô la Ramokgongwa.

Ke motho wa bo ramatlaki wa bo lesege, o, sekeng a nna sope le butswang, o ntse a beile Batlhako malôlô bangwe o, ba tlogetse ka kwa manesa, bangwe o, ba tlogetse matshane. Ba tlhogo ba lebile manyelanong. Kgomo di tsene madiba ka dimpa, e bile e rete go tsene di fudi. E tswe kajeno go tsene difudi namokgompha kgosi. O tlhaga a kgampha le mabye. A ba tla tsena. Tlhang tlou le ile ke ratana le kgabo.

Banyana ba ga makotswana a le boile, tlang le boneng tlou e kgampha le mabye a bo tlhatsane a bo manyakai, a bo setshoko.

Ditlhake.

20. Lebôkô la Lenyekwane

Ke Lenyekwane, kgobe morwa Mogale a mekgwe, eo a ntshitseng le Salome mo metsing morwa Tshwane.

Mapodile wa e gana, o gana ge le gogela nageng. A le wena podile wa dumela ngwana ga rre. E bile ke molebetse, ke lebetse mogolwane, wa magoala thata. Tshesebe matsebe diemeng. Tsebe diemeng godimo.

Le thiba la ga Mabuwa motho kobo. Kobo ke apara motho, ea kgomo ga ke e apare. Fela o, mantsweng sethakga, ga o ko o nwa metsi a matswana. O tla nwa a matlapa, o, lala o re pee, pee.

O wa be o nthopela bodiba bo bo tala, tala Rakwetsi, Rakwetsi. Magabeng supa mma go ka monwana paledi. Tlhe nna rre ke mo supile pele. Moletse paralla o ipatlale. Ka na Balema ba mowa o se tlhogo. Ea re ba ea ba rwale kuwane, ba role tuku kapesa molala. Seruanyana sa banyana bo molaela ke makošana.

Tswene Ngake

22. Meanings to the following:-

Makorwane: Ke ina la kgomo, e ne e tsaletse kwa ntsweng. Kgomo e ene e na le mafyi thata ka ka mo ba neng ba e boka.

Pompi: Ke ina la morena Sekukuni, ge a tshaba a rapallitse noka ea Moretele a ea Lesotho. Maburu ba mo tshaba le Matebele. Ke gona ge ba re, "Pompi o tso go kgobola diatla, o tlhaga a kgobola maesimane diatla Maburu wa kakola fela".

s212

K32/13

8*

Lenong: Ke ina la nonyane e jang dilo tse di swa, ke ka mo ba re: "Ke seola matlakala" etc

Ralotjisa: Ke Rra go Lotjisa monna wa ba Mathulwe ke ene a a ne a ipoka a re, "Ledingwanyana la ga Ramodipana, kgomela di gomele Ramadingwana" etc.

Manana Kgomo: Ke leina la kgomo e le naana e sena mafyi ke ka mo basimane ba ileng ba e boka.

Khutsana: Ke motho ea swetsweng ke mmagwe, batho ba re, o ja thata o fetsa dipitsa.

Nkoro: Ke ina la monna wa Bapong o na buwa thata, gore batho ba be ba mmoke.

Mosidi: Ke ina la kgoro ea ba Mosidi ke lebokô la kgoro ea Mosidi.

Ramokgongwa: Ke ntata go mogolo wa Batlhako, ke ene a neng a ipoka.

Lenyekwane: Ke ngwana wa monna eo a neng a bidiwa Mogale.

Mosimane eo e rile ge a gola, a na bogale thata gore le batho ba mo tshabe. Ke gona ge ba tla mmoka.

ENDS